

-
- Humanisme en democratie
 - Nogmaals: relationeel vormingswerk
 - Over „gevoelens” en „de goede weg”
-

het bestuur van

Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden

vraagt gegadigden voor de functie van

direkteur

die de huidige directeur zal opvolgen.

De stichting begeleidt de bouw en de exploitatie van een groot aantal (± 60) verzorgingstehuizen en wooncentra voor bejaarden en andere institutionele huisvestingsvormen.

De aan te stellen funktionaris zal

- rekening houdend met de humanistische levensbeschouwing, in het bijzonder aandacht dienen te besteden aan de ideële kant van het werk: ontwikkeling en uitvoering van progressieve denkbeelden ten aanzien van het bejaardenbeleid;
- dienen te beschikken over organisatie-talent en financieel-ekonomisch inzicht;
- in staat dienen te zijn tot goed intermenselijk kontakt;
- belangstelling dienen te hebben voor bouwkundige zaken;
- aandacht dienen te besteden aan de continuïteit van het werk, ook ten aanzien van andere sociale huisvestingsvormen.

Gedacht wordt aan iemand die niet ouder is dan omstreeks 45 jaar en academisch of gelijkwaardig gevormd is.

Het salaris voor deze functie bedraagt, afhankelijk van leeftijd en ervaring, f 50.000,— tot f 60.000,— per jaar, ekskl. vakantietoeslag. Pensioenvoorziening volgens de P.G.G.M.-regeling.

Een psychologisch onderzoek kan deel uitmaken van de selectie-procedure.

Brieven met pasfoto te zenden aan het bestuur van de Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden, Joh. Vermeerplein 1, Amsterdam-1007.

hemelwaarts

„O boom die zich uit de aarde wringt,
Je bent mijn letterlijke streven.
Je leeft mijn uiterlijke leven
Dat zo van eigenliefde blinkt.

Zo wortelvast en zelfvoldaan
Ben ik, de wereld toebehorend.
Maar ergens gaat toch iets verloren;
Ik vind geen zin in dit bestaan!”

„Ik hoor je, mens, en slaak een zucht.
Mijn voorbeeld spreekt het allermeest:
Ik steek mijn armen in de lucht!

Je moet als ik naar hemel streven
En ook het innerlijk beleven. . .
Leef niet voor lichaam! Leef voor geest!”

Ernst Bongers

aardige man

De beheerder van de camping even ten zuiden van Parijs, waar we de eerste nacht van onze vakantie reis zouden doorbrengen, was blij met ons. Hij hield van Hollanders, zei hij en wij glimlachten maar zo'n beetje. Wat moesten we anders, 600 km. verder, in de Ardèche, staat met grote letters overal opgekalkt: NL go home! Maar misschien zijn we op doorreis op campings wel reuze aardig. We vroegen de beheerder of we daar ergens in de buurt iets konden eten en hij wees de straat uit, daar heen, een kilometer verderop. Dat we dat hele eind gingen lopen vond hij mal. Fransen hebben het niet zo op dat gewandel. De straat die we liepen, was er eentje met alleenstaande huizen met tuinen eromheen. Geen oord voor een restaurant, dachten we en omdat de huizen ook al begonnen op te raken, vroegen we het nog maar eens aan een man, die in z'n tuin bezig was. Ja hoor, we gingen goed, maar wacht, hij wist iets veel beters. Hij verdween achter 't huis en kwam even later tevoorschijn in een 2CV. Daar zou hij ons mee brengen. Duizend excuses, er zat geen achterbank in, zodat mijn man, onze vriend, de hond Joris en ik op de grond moesten zitten. Onze vriendin mocht voorin en die trok onmiddellijk een boekje „Frans op reis” uit haar tas om iets passends te kunnen plaatsen: „Kunt u me ook zeggen, van welk perron de trein naar Le Havre vertrekt?” of zo iets. Maar ieder woord stelde ons weldra op de lippen, want het mannetje had het gaspedaal fors ingetrapt en stootte met ons de stad uit. Alle protesten waren loze kreten. 't Enig commentaar vanachter het stuur was: „Goed en minder duur”. Eindelijk draaiden we een onafzienbaar parkeerterrein van een geweldige supermarkt midden in de weilanden op en dat was het dan. Ik opperde nog iets vaags van „een taxi terug”, maar hij was al vooruit gelopen, een beetje gebogen met grote dwarse voeten. Mijn man week niet van zijn zijde en wij holden erachter aan. Dat Joris door een chef bij de ingang tegengehouden werd, was voor ons een onoverkomelijk probleem, maar voor onze gids helemaal niet. Joris moest dan maar in de auto zolang. Wij vonden 't allemaal doodeng, maar er was geen terug mogelijk. Even later stonden we met een blad in de hand voor een zelfbedieningstoonbank. Het mannetje keek toe en liet een waarschuwend „uh” horen, toen we vergaten een broodje en een glas te nemen. Zelf wou hij alleen maar koffie. Het eten was inderdaad goed en terwijl wij, om hem niet al te lang op te houden en om die arme Joris, alles vlug hap-slik naar binnen werkten, bleef hij bij ons zitten en praatte heel vriendelijk met ons.

Dezelfde weg als we gekomen waren, werden we weer teruggescheurd, netjes, tot vlak voor het hek van de camping. De hele operatie had nog geen drie kwartier geduurd en 't had ons alles bij elkaar dertig gulden gekost. Het echte restaurant dat we op de terugweg zagen, zag er heel slijk en peperduur uit. Dat had hij ons blijkbaar willen besparen. Een heel aardige man. We waren alleen te overrompeld om dat direct naar waarde te schatten.

Ans Spigt

HOOFDBESTUUR

Op 6 juni was de eerste hoofdbestuurvergadering na het kongres. De voorzitter opende met een welkom aan de nieuwelingen in het bestuur en met een uiteenzetting over de gang van zaken. Dit is wellicht een goede aanleiding om ook nog eens een opmerking te maken over gasten uit de gemeenschaps- en gewestbesturen in de hoofdbestuurvergaderingen. De gastentafel was de laatste tijd vrijwel steeds onbezet. Ik geloof niet dat wij gasten zo'n amuseante avond te bieden hebben, maar er mag toch wel weer eens op de mogelijkheid van het bijwonen van hoofdbestuurvergaderingen gewezen worden als één van de middelen van verkeer tussen gemeenschappen en hoofdbestuur.

Er was een bewerkelijke agenda op 6 juni, zodat het 11 uur werd voor we konden inpakken. Eerst wat korte punten. Moeten wij misschien trachten om de vastgelopen activiteiten rondom de abortuswetgeving weer op gang te krijgen? We gaan dit op 30-6-'75 na. Hebben wij nog iets te zeggen over de Zondagwetwijziging? Schwarz gaat dit voor ons na zodat dit punt op 29-8-'75 kan worden behandeld.

Dan was er een nabeschouwing over het kongres. Het HB was tevreden, al blijft het punt: kan er niet meer tijd inhoudelijk besteed worden? Daar de organisatorische punten afgedaan moeten worden, blijft er steeds weer te weinig tijd over. Een commissie gaat alvast bekijken of er wijzigingen nodig en mogelijk zijn voor het kongres 1977. Die leden zijn: Fiege, De Leede, Mw. Kerkhof, Knap, Rood en Schwarz. Voorts werden de punten uit een inmiddels opgemaakt besluitenlijstje van het kongres toegewezen en werd er telkens een datum van uitvoering bij bepaald. Alleen op deze manier kunnen

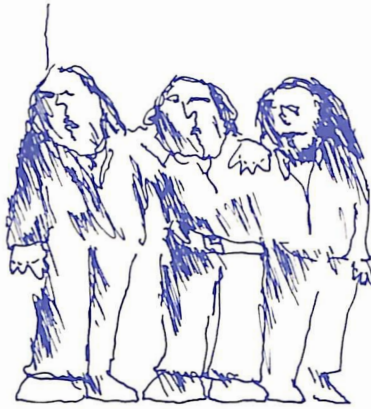
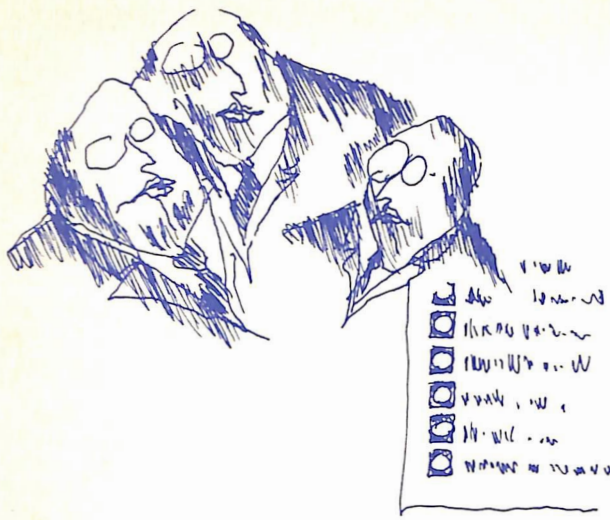
zulke besluiten en wensen niet vergeten worden.

Veel tijd kostte het indelen van de nieuwe hoofdbestuurleden bij taakgroepen en andere besturen. We hebben dit nu op een voorlopige manier gedaan, zodat er nader overwogen kan worden. Zoals gewoonlijk zouden we allemaal schapen met vijf poten moeten zijn, zowel wat onze tijd betreft als aangaande de deelbaarheid van ons lichaam en van de geest; én niet te vergeten naar de omvang van onze kwaliteiten. Tezijnertijd, als de taakgroepen aan de orde komen, zullen wij wel weer eens berichten wie er in zitten.

Voor de Humanist lagen er twee ontwerpen van een redactie-statuuut ter tafel: één van de directeur en één van de redactrice en redactieraad. Dit verschaftte goede gelegenheid om te trachten een midden te vinden tussen allerlei wenselijkheden: de redactrice moet binnen perken haar gang kunnen gaan; de redaktiecommissie moet binnen perken ook vrij genoeg zijn; maar het blad is óók een verenigingsblad en als zodanig, in elk geval deels, niet onafhankelijk. Mede naar aanleiding van de discussie zullen directeur en redactie trachten vóór het najaar een nieuw ontwerp uit te brengen.

Tenslotte nog enkele personele zaken. In de strijdkrachten mogen er mensen bij benoemd worden (drie zelfs) zoals op het kongres al kon worden meegedeeld. De HB selectiecommissie omvat Knap, Rood, Tielman en Zoetebier. Bij justitie mag er één benoeming gedaan worden, zoals al eerder bekend was. Er is een voordracht aan de minister opge maakt.

A. J. Wichers

HUMANISME E

door ARIE L.

socioloog voorzitter

Het is bepaald geen originele vondst als hier als onderwerp de democratie aan de orde wordt gesteld. Democratie of democratisering is een veelvuldig besproken en beschreven onderwerp. En talloos zijn de discussies waarin op een gegeven moment de democratie ter sprake komt, ook met behulp van andere begrippen, zoals democratisering, democratisch land, ondemocratisch optreden, machtsmisbruik, autoritair bestuur, manipulatie, inspraak en medezeggenschap. Kennelijk is de democratie een verschijnsel of een vraagstuk, waarmee mensen zich vaak bezighouden. Democratie is blijkbaar iets heel belangrijks voor de mensen.

Ook de relatie tussen humanisme en de democratie wordt in dit artikel bepaald niet voor het eerst gelegd. Uit vele gesprekken en geschriften blijkt dat een democratische samenleving in de humanistische kijk op mens en maatschappij van grote betekenis wordt geacht. Dit artikel zal zeker niet veel nieuwe dingen naar voren brengen. Maar het is misschien toch de moeite waard voor de zoveelste maal aandacht te vragen voor de democratie, uitgaande van de opvatting dat een veranderende samenleving het probleem van de democratie vaak weer op eigentijdse wijze aan de orde stelt.

Wat is eigenlijk democratie?

Strikt genomen is democratie een politiek begrip, dat wij het scherpst gedefinieerd ontmoeten in politicologische en staatsrechtelijke literatuur. Het heeft te maken met de wijze waarop de staat is ingericht en in het bijzonder met de manier waarop de burgers van de staat worden geregeerd. In een democratische staat (democratie = regering door het volk) zijn de burgers van de staat zelf de dragers van de politieke macht: zij maken de wetten en zij zien toe op de juiste uitvoering van die wetten door bestuurders die zij zelf hebben aangesteld. Kenmerkend voor een democratie is dat de burgers niet onderworpen zijn aan de willekeur van leidende personen die zich zelf hebben benoemd en aan niemand verantwoording schuldig zijn, maar dat de burgers zelf de leiders hebben gekozen en aangeven binnen welke kaders deze leiders mogen optreden. Geen leider heeft meer macht dan het volk hem heeft toegekend, geen leider mag een ander gebruik maken van zijn bevoegdheden dan het volk heeft bepaald, geen leider kan ongecontroleerd door het

volk van zijn bevoegdheden gebruik maken. De bestuurders kunnen alleen besturen met instemming van de bestuurden. En elke bestuurde kan, indien hij of zij geschikt is, zelf bestuurder worden. Wij kunnen de democratie ook een methode van besluitvorming noemen. Democratische besluitvorming wil zeggen dat de burgers, als zij dat wensen, het tot stand komen van een besluit en de inhoud van dat besluit kunnen beïnvloeden. De leiders bieden tot deze beïnvloeding gelegenheid, de burgers kunnen de leiders daartoe overigens dwingen. In plaats van besluitvorming kunnen wij de term beleid gebruiken: de vorming en uitvoering van het beleid geschieden met medewerking en onder controle van de burgers, binnen de lijnen die de burgers hebben aangegeven. Het is niet zo dat alle burgers van een staat elke dag ten aanzien van alle te regelen zaken rechtstreeks deelnemen aan wetgeving en bestuur, aan de vorming en uitvoering van beleid. Een grote gemeenschap als een volk kan ten aanzien van een complexe organisatie als een staat slechts op indirecte wijze aan de politieke besluitvormingsprocessen deelnemen, via vertegenwoordiging. In democratische staten zien wij daarom de mensen naar de stembus gaan om hun vertegenwoordigers, de volksvertegenwoordigers, te kiezen. De gekozenen vertolken in de volksvertegenwoordiging de opvattingen van de burgers, wanneer zij medewerken aan de totstandkoming van wetten en controle uitoefenen op het bestuur. Zij kunnen de regeerders tot aftreden dwingen en andere regeerders aanwijzen, als de regering niet voldoende in overeenstemming met de wensen van het volk rekening houdt.

Een ander belangrijk kenmerk van de democratische methode van politiek bedrijven is de wijze waarop de besluitnemers rekening houden met verschillen van opvatting onder de burgers. Via politieke partijen proberen de burgers hun ideeën te ordenen en te kanaliseren via hun mensen in de volksvertegenwoordiging. Wanneer tegenstellingen niet kunnen worden overbrugd, beslist de meerderheid in de volksvertegenwoordigers namens de opvattingen van de meeste burgers. Zoveel mogelijk houdt de meerderheid toch rekening met de belangen en wensen van de minderheid. Het begrip democratie is meer en meer ook van toepassing geworden op de in-

richting van organisaties van allerlei aard en op de bestuurssamenstelling en besluitvorming daarbinnen. Zo spreken wij bijvoorbeeld over democratische (of autocratische) structuren in het bedrijfsleven, in het onderwijs, in het leger en in de voetbalvereniging. Overal waar bestuur nodig is en besluiten moeten worden genomen, waaraan de leden van de organisatie in kwestie gebonden zijn of die invloed hebben op hun belang, komen structuren en processen voor die in meer of mindere mate democratisch kunnen zijn.

Worden wij democratisch bestuurd?

In het voorgaande is de democratie in haar zuiverste vorm beschreven. Afgezien misschien van enkele kleine, overzichtelijke organisaties, onder de voorwaarde van actieve betrokkenheid van alle leden, komt deze zuiverste vorm in de werkelijkheid niet voor. Geen enkele zogenaamde democratische staat is voor de volle honderd procent democratisch; wij kunnen hoogstens zeggen dat sommige staten in een aantal essentiële opzichten (invloed van de burgers op de samenstelling van de regering, de inhoud van de wetgeving en de totstandkoming en uitvoering van besluiten, de eerbiediging van de belangen en opvattingen van minderheden) meer de trekken van een democratische dan van een autocratische staat vertonen. Met andere woorden: overwegend zijn sommige staten democratisch, zij hebben ook autocratische trekken. Omgekeerd hebben autocratische ingerichte staten met dictatoriale bestuursvormen ten dele ook democratische karakteristieken. Een staat (of elke andere organisatie) is namelijk niet zonder meer democratisch als op papier is geregeld dat de bestuurders door de bestuurden kunnen worden gekozen en afgezet, dat de bestuurders binnen de aanwijzingen van de bestuurden moeten blijven en dat de bestuurden zelf ook bestuurders kunnen worden. De vraag is of een staat ook in werkelijkheid op democratische wijze kan functioneren. In de praktijk blijkt dat dit slechts in beperkte mate het geval is. Een van de belangrijkste belemmeringen daarvoor is, dat de burgers alleen op zeer bescheiden schaal in de besluitvorming en ook in de daaraan voorafgaande processen van meningsvorming kunnen participeren, gesteld al dat zij willen participeren en een mening hebben. Afgezien van desinteresse en apathie, is participatie moeilijk door het grote aantal ingewikkelde vraagstukken waarvoor de wetgever en het bestuur zich zien gesteld. Het is niet eenvoudig de tijd te vinden en de informatie te verwerven om zich over allerlei zaken een oordeel te vormen. Dit betekent dat het bestuur of

I DEMOCRATIE

EN BROEDER

meenschap Voorburg-Rijswijk

de wetgever langs indirecte wegen te weten moeten komen wat er onder het volk leeft en op welke manier in een bepaalde behoefte moet worden voorzien. Ook de volksvertegenwoordigers kunnen dat niet zeggen, want zij hebben slechts voeling met een klein, geïnteresseerd deel van de bevolking.

men van belangenbehartiging via de geijkte kanalen. Op deze manier weten groeperingen de aandacht te vestigen op reële misstanden en oefenen zij invloed uit op de totstandkoming en inhoud van maatregelen. Een punt voor discussie is: kunnen deze drukmiddelen van actiegroepen nu en dan niet een zodanige invloed hebben, dat in feite een minderheid haar wil oplegt zonder dat via normale procedures van overleg is nagegaan hoe de meerderheid er over denkt? Een ander punt: valt te constateren dat acties van mondig geworden burgers tot het besef leiden dat de mensen niet behoeven te dulden en te berusten, maar hun lot in eigen hand kunnen nemen? En: hebben al deze acties wellicht een positieve invloed op de besluitvorming in de officiële organen van wetgeving en bestuur?

Wat vinden humanisten ervan?

Uit humanistisch gezichtspunt is de democratie een belangrijke poging om op het niveau van besluitvorming de mens

met name als men persoonlijk de opvattingen van de ander niet deelt en bezwaren aan zijn gedragingen meent te zien. Het is duidelijk dat de humanistische gedachte over menselijke vrijheid en gelijkwaardigheid niet te verenigen zijn met discriminerende regels en handelingen. Wettelijke en bestuurlijke maatregelen die sommige categorieën van de bevolking achterstellen bij andere, bijvoorbeeld op grond van geslacht, afkomst of maatschappelijke positie, zijn in strijd met deze gedachte en daarmee ook met de democratie, zoals het humanisme die ziet. In plaats van achterstelling zal een democratisch bestuurde samenleving rechtvaardigheid moeten brengen, wat ook het geven van extra bescherming of steun aan zwakke groeperingen of mensen in moeilijkheden kan inhouden.

Ten slotte wil het humanisme oplossingen bedenken om zoveel mogelijk mensen tot actieve participatie te brengen. Dit stelt in de eerste plaats hoge eisen aan opvoeding, onderwijs, vorming en dergelijke agogische en educatieve activiteiten, opdat de mensen mondig worden en het aandurven kritisch in plaats van gehoorzaam, reagerend in plaats van berustend over de politiek mee te denken en er aan deel te nemen. Wat voor het politieke leven geldt, geldt evenzeer voor andere levenssferen, zoals de school, het bedrijf, de woonplaats, de vereniging. Het komt er op aan de veelal machteloze burger van de bevoogdende welvaartsstaat te mobiliseren en mogelijkheden te laten zien voor beïnvloeding van besluitvorming. Tegelijkertijd zal gewerkt moeten worden aan vervanging van verouderde structuren van autocratische aard tot moderne, democratische structuren.

Overal waar humanistisch denkende mensen bij elkaar zijn, zouden wij ons kunnen oefenen in participatie, in kritisch denken, in meewerken aan democratische besluitvorming. Het vormingswerk binnen het Humanistisch Verbond, en verwante organisaties kan hier zeer belangrijk werk doen.

(Dit artikel verscheen eerder in het mei-nummer van EGO, maandblad v. d. Human. Geest. Verz. Voor Militairen. De tekeningen zijn van Michel van Gerwen uit „Jeugd en Samenleving”).

Bovendien is de invloed van de volksvertegenwoordigers op het beleid veel kleiner geworden naarmate het aantal te beheersen problemen is toegenomen. Daardoor ligt het zwaartepunt in de wetgeving dikwijls bij de regering, gesteund door vele deskundige ambtenaren, in plaats van bij de volksvertegenwoordiging. De parlementen in de moderne staten zijn hoe langer hoe meer van wetgevende organen controlerende organen geworden. Voorts wordt een democratische besluitvorming vaak doorkruist door een streven naar macht bij de geregeerden of bij politieke partijen. In het uiterste geval wordt de burger teruggebracht tot de status van stemmer op een bepaald beleid te kiezen, maar in feite geen enkele invloed heeft op de besluiten die genomen zullen worden.

Nu de mensen — althans: bepaalde mensen — zelfbewuster worden en zelf willen meespreken over de wijze waarop hun belangen moeten worden behartigd, neemt de kritiek op het uit democratisch oogpunt niet behoorlijk functioneren van de moderne samenleving toe. Personen, maar vooral groepen proberen druk uit te oefenen op bestuurders en volksvertegenwoordigers, zowel op rijksniveau als op gemeentelijk vlak. Demonstraties en andere actie- en pressiemiddelen onderstrepen de eisen en zetten dikwijls meer kracht bij dan de meer traditionele vor-

tot zijn recht te laten komen. De democratie wil immers dat de mensen zelf beslissen over de politiek die nodig is om de samenleving te laten functioneren. Het humanisme is per definitie een levensvisie en een beweging die de zelfbeschikking van de mens voorop stelt en die dus niet verdraagt dat er bestuurders zijn met onbeperkte macht over bestuurd. Daarom ook zal het humanisme steeds kritisch letten op verschijnselen als politieke macht en gebruik van macht, teneinde deze te toetsen aan democratische beginselen.

Naast de zelfbeschikking, het recht op ontplooiing naar eigen ontwerp, vindt de humanist de gelijkwaardigheid van de mensen van gewicht. De democratie zal in humanistische ogen de belangen van alle individuen of groepen op evenwichtige wijze moeten dienen, met andere woorden: voor een eerlijke verdeling van kansen en aanspraken op allerlei bestaansmogelijkheden moeten zorgen als mede voor een eerlijke verdeling van de zeggenschap om mee te praten en te beslissen. Voorts vindt de humanist dat gelijkwaardige mensen hun belangen verschillend mogen accentueren en interpreteren, dat zij tot een verschillende kijk op de beste inrichting van hun leven en hun omgeving mogen komen. Hoe onvermijdelijk dikwijls de meerderheid de doorslag moet geven, er moet voldoende ruimte zijn voor afwijkende opvattingen en gedragingen. Daarvoor is veelal een grote mate van verdraagzaamheid nodig,

De ernstige bedreiging van onze democratie komt niet van het bestaan van vreemde totalitaire staten. Het is binnen onze eigen persoonlijke houdingen en binnen onze eigen instellingen dat de voorwaarden gelegen zijn, die uiterlijke autoriteit, het uniforme en de afhankelijkheid van de Leider in vreemde landen aan hun overwinning hebben geholpen.

John Dewey, Freedom and Culture

nogmaals het relationeel vormingswerk

door D. VAN KREVELD

De liefst zes bijdragen aan de door mij gewenst geachte discussie over het relationeel vormingswerk (Humanist, 15 april 1975 en 15 mei 1975) vat ik op als een uitnodiging, nog een aantal opmerkingen over dit werk te maken.

De enquête

Wanneer 250 exemplaren van een enquête worden verzonden is het niet ongebruikelijk, als er zo'n 200 worden ingevuld en teruggestuurd. Het trekken van konklusies op grond van de 200 inzenders ook over de 50 ontbrekkenden is twijfelachtig, maar niet helemaal onmogelijk; en in elk geval slaan de konklusies op de meeste mensen. Als er echter maar 50 antwoorden binnenkomen kun je in redelijkheid geen konklusies over de 200 ontbrekkenden trekken. De kans is te groot, dat er grote, onbekende en met de inhoud van de enquête samenhangende, verschillen tussen invullers en niet-invullers bestaan.

Nieuwland zegt, dat de enquête niet bedoeld was als wetenschappelijke toetsing van het nut van het werk. Maar hij gebruikt de antwoorden wel om te zeggen, dat we op de goede weg zouden zijn, een weg, die we dan ook, zo vat ik dat op, zouden moeten voortzetten. Ik meen, dat je deze konklusie niet kunt trekken op grond van de reacties van 50 van de 250 deelnemers. Inderdaad noemt Nieuwland niet 45, maar 35 bezwaren. Maar wel beweert hij in zijn stuk (Humanist, 1 maart 1975) 29 regels aan de positieve en 8 aan de negatieve reacties op het werk.

Echt, de enquête-uitslagen geven weliswaar enkele hints, maar over de wenselijkheid van het werk zullen we als Verbond uiteindelijk zelf een oordeel moeten vellen op andere gronden dan de enquête.

Subjektief en objektief

Wat zegt het ons, wanneer mensen achteraf zeggen of schrijven, dat ze veel aan de vormingsbijeenkomsten hebben gehad? Op het moment, dat ze dit zeggen of schrijven zullen ze dat vermoedelijk inderdaad zo voelen. Echter, of ze dat tijdens de bijeenkomsten ook zo voelden en of ze achteraf redelijk objektief kunnen beoordelen, of ze veranderd zijn is op zijn minst de vraag. Er is een psychologische theorie, die zegt, dat als mensen vrijwillig aan iets deelnemen wat minder prettig of zinvol blijkt te zijn dan ze hadden verwacht, ze „dissonantie“ ervaren tussen deze twee feiten, een soort inkonsekventie of tegenstrijdigheid, welke ze proberen kwijt te raken. In dit geval is de beste manier om dissonantie kwijt te raken: achteraf tot de konklusie komen, dat het toch al met al zo gek nog niet was, of je na de eerste wat moeilijke tijd (Vondeling), toen de dissonantie nog moest worden weggewerkt, je prettiger dan voorheen menen te voelen.

Wat betekent dit nu? Niet, dat de mensen het vervelend of zinloos hebben gevonden. Wel, dat uitspraken achteraf over met emoties gepaard gaande gebeurtenissen weinig zeggen over hoe de mensen deze gebeurtenissen hebben ervaren of wat ze er achteraf werkelijk aan hebben gehad. Het is mooi, dat we achteraf onze dissonanties kunnen kwijtraken, omdat

zo onze onaangename herinneringen afslijten, maar als we antwoorden op een enquête lezen of verhalen over een vormingsbijeenkomst horen moeten we deze niet voor zoete koek aannemen.

Veranderen mensen nu eigenlijk door relationeel vormingswerk? In een heel uitvoerig overzicht van hierover verricht wetenschappelijk onderzoek, getiteld „Trainingen in sociale relaties“ (Intermediair, 1974, 10 (38), 1-13) noemt G. B. Cohen zoveel factoren van de trainer, de getrainde en de groep, die hierop van invloed zijn, dat het werkelijk niet goed mogelijk is, in dit konkrete geval iets over blijvende effecten te konkluderen. Volgens Cohen zijn er soms nuttige effecten, soms schadelijke en soms geen.

Ong (zie Hum, 15 mei) onderscheidt ten onrechte niet tussen aanvaarde, maar niet als zodanig gezochte, gevaren in het verkeer en echte suïcidepogingen. Natuurlijk kun je suïcidepogingen niet aan een voorafgaande training koppelen (en mij is ook beslist niet bekend, of ze na vormingswerk onder auspiciën van het Verbond verricht zijn opgetreden!), maar ik vind het vreemd, dat een op handen zijnde suïcidepoging niet wordt gesignaleerd, en ook, dat suïcidepogingen niet en vermeende verbeteringen wel aan voorafgaande vormingsbijeenkomsten moeten worden toegeschreven.

Zo redenerend komen we er ook niet uit. We zullen op grond van een analyse van de aard en de uitgangspunten van het vormingswerk en de maatschappelijke situatie, waarin de behoefte eraan ontstaat, moeten besluiten, of het op de weg van het Verbond ligt, het te bevorderen.

Vormingswerk en humanistisch mensbeeld

Hoewel het me verheugt, dat er nu een kritische discussie over het vormingswerk is, schrok ik toch wel van de emoties in diverse brieven. Alle activiteiten van het Verbond moeten voortvloeien uit beginsel en doel van het Verbond. De sterke nadruk, die de meeste briefschrijvers op hun eigen gevoelens leggen en het gebrek aan aandacht, in hun brieven althans, voor wat de omgeving aan de „verandering“ in de getrainde heeft gehad, lijkt mij een voorbeeld van het door mij genoemde egocentrisme en strijdig met bv. „de helpende zorg voor de medemens“, zoals in onze beginselverklaring omschreven. En deze helpende zorg moet zich uitstrekken buiten de vormingsgroep, naar bv. de gezins- en werksituatie. Het bezoeken van bv. een kerk, kermis, psychiater of verland kan je je beter doen voelen. Desondanks ligt het niet op de weg van het Verbond, deze activiteiten te organiseren. Zolang niet aannemelijk is, dat ook de omgeving (de „thuisbasis“) wat aan de resultaten ervan heeft moeten we dit werk niet doen.

In de beginselverklaring van het Verbond wordt ook het „zich redelijk verantwoorden“ als kenmerk van het humanisme genoemd. De door de trainingsbeweging gepropageerde sterke nadruk op eigen, subjektieve, gevoelens, op hoe anderen op ons „overkomen“, op wat de ander niet zegt, maar „eigenlijk“ beweegt, althans naar ons gevoel, is wezenlijk strijdig met een redelijke argumentatie met woorden

over wat de ander zegt. Ik meen, dat dergelijke gevoelens weliswaar belangrijk zijn, maar te vaak wordt het onderscheid tussen motieven en argumenten niet gemaakt, ten koste van de aandacht voor argumenten. Dat is irrationeel, of wellicht liever: anti-rationeel. Als het relationeel vormingswerk anti-rationeel is is het strijdig met een wezenlijk beginsel van het Verbond en dus anti-humanistisch, en dan moet het Verbond dergelijk werk niet voor zijn verantwoording nemen.

Iets van dit niet redelijke vind ik terug in het feit, dat Vrancken mijn relativeringen er niet bij wil zien, in de veelheid van zaken, die Ong er ten onrechte bij haalt, in Vondelings verwijzing naar de „zwijgende meerderheid“ en in Ongs verwijzing naar Nixon.

Mentaliteit

Mijn bezwaar tegen vormingswerk en humanistische psychologie is, dat het een mentaliteit probeert aan te kweken, die anti-humanistisch is. Als in sommige, eventueel nog te ontwikkelen typen van dit werk het anti-rationele en egocentrische wordt tegengegaan, dan vervallen deze bezwaren; maar veel aanwijzingen zie ik daar voorlopig niet voor.

Ook al zou dit wel gebeuren dan blijven mijn eerder gestelde vragen onbeantwoord. Vormingswerk werkt met contacten en belevenissen geïsoleerd van de normale maatschappelijke verhoudingen. Hoe komt het, dat dit nodig is? Wat schort er aan de maatschappij, dat de „gewone“ contacten in ons werk, in ons gezin, in onze buurt, met onze mede-humanisten, met de andere leden van onze sportklub, enz., zo onbevredigend en aan de oppervlakte blijven, dat we vreemde compensaties buiten onze normale maatschappelijke situatie nodig menen te hebben, als we tenminste geen heilige noch een botterik zijn, om met Snijder te spreken. De sterke behoefte aan o.a. vormingswerk is een symptoom van tekorten in onze samenleving. Het Verbond is op de goede weg, als het niet kritiekloos op deze vreemde behoeften ingaat en daarmee de tekorten in de samenleving helpt bestendigen, maar als het tekorten in de samenleving analyseert en aan verbetering ervan bijdraagt, zodat we buiten de normale samenleving plaatsvindende compensaties, anti-humanistisch of niet, niet meer nodig hebben.

Gebruik uitsluitend voor uw contributiebetaling de U toegezonden akseptgirokaart.

Geregeld ontvangen wij van onze leden en sympathisanten nog contributiebetalingen door middel van gewone blauwe girokaarten. De administratieve verwerking hiervan kost ons ekstra tijd en geld.

Daarom doen wij hierbij een dringend beroep op u om voor uw contributie uitsluitend gebruik te maken van de u toegezonden akseptgirokaart.

Onze administratie zal u zeer dankbaar zijn.

OVER „GEVOELEN”

Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken dat de reacties op het artikel van D. van Kreveld eigenlijk allemaal een beetje zeggen: van Kreveld kom niet aan het relationeel vormingswerk, dat hebben wij nu ontdekt en daar willen we nog een poosje in geloven. De verdediging doet overdreven aan en hier en daar komt er verabsolutering voor van de „heilzame” werking van het gevoel.

Ik krijg daar de kriebels van. Het onderstreept bovendien stelling 5 van van K. Het meest opvallende in de verdediging is het ongenueerde wat noch de kritiek op van K. noch het relationeel vormingswerk ten goede komt.

Wat betekent nl. een uitspraak als: ik voel dat zó. Even weinig als: ik denk dát – of: dat lijkt me zo of o ja? of o ja!

We kunnen immers moeilijk het gevoelsleven afdoen met dit soort uitspraken. Een rijk gevoelsleven is geschakeerd en divers, ’n uitzonderlijk complex landschap, waardoor het op zijn minst gerechtvaardigd is om te vragen: welk gevoel bedoel je – hoe intens is dat gevoel – hoe komt het dat je nu dit gevoel hebt – zit dat gevoel je in de weg – zo ja, wat doe je eraan.

Och, het woord „verandering” is even nietszeggend al stilstaan, conservatief, links, rechts. Het gaat er immers om wát er veranderd dient te worden, hoe, wanneer en waar dat merkbaar is. Daarin ben ik het eens met v. K.

Tijdens een eindgesprek op de sociale akademie viel een leerling door de mand. Hij kon zijn veranderingsprocessen uitstekend verwoorden. Zijn vrouw, die bij het gesprek was, hoorde dit voor het eerst en had in twee jaar tijd niets van deze veranderingsprocessen bemerkt. Zij prikte zijn woordenballonetjes door.

M.a.w. het lijkt vooralsnog niet terecht om woorden als verandering – voelen – bewustwording te idealiseren in vaagheid en ongearticuleerdheid.

Bij vormingswerk kunnen deze termen alleen betekenisvol worden gehanteerd als de hele persoon daar werkelijk bij betrokken is en niet alleen als hij „uit zijn buik voelt” of dat soort flauwekul. Hoe kan iemand, die een fijn gevoel krijgt omdat ie zich opgelucht voelt want weer een beetje perspectief in zijn leven krijgt – of iemand die zicht krijgt op zijn eigen emoties en ze daardoor niet meer laat overkomen, anders dan totaal belevend betrokken zijn. Zo niet, dan is het fijne gevoel een farce.

Het gevaar van een eenzijdig accentueren van gevoelens is wel degelijk aanwezig. Juist in die eenzijdigheid van overdrijven van eigen gevoelens raakt men blind voor de gevoeligheid van anderen, waardoor psychisch geweld kan optreden of men de ander dwingt mee te voelen terwijl die ander daar helemaal niet voor voelt. Maar dat ziet men dan niet, of interpreteert het als hard en dreigend.

gend.

’t Is niet alleen riskant, maar ook *idiot* om te zeggen, dat het om het heel eigen gevoel gaat:

– het vereist veel training om een specifieke emotie uit het totaal van emoties los te maken en te benoemen.

– ons beste communicatiemiddel is de taal, wat is dus eenvoudiger, verleidelijker, maar ook onechter om over gevoelens te spreken zonder het daarbij behorend gevoel.

– de gevoelstaal is tevens omgangstaal, probeer daar nu maar eens gevoelsnuances in aan te brengen.

– gevoelens zijn grillig, minder grijpbaar dan redeneringen.

– een gevoel is altijd gebonden aan iets.

Een ervaring, een gedachte. Ik voel me rot, zegt iets over voelen en over wat rot is.

– in sommige kringen is voelen in de mode. Zodat je mensen tegenkomt die je hoort voelen en ziet denken.

Wanneer gevoelens dus worden verabsoluteerd en gebracht in een sfeer van een nieuw geloof zijn er alle gevaren aanwezig voor het – natuurlijk onbedoelde – uitdragen van privébelangen onder het mom van voelen. Want wie controleert wie wat voelt? En dan is de weg vrij voor dwang, suggestieve werking, exhibitionisme, wantrouwen en psychisch geweld. En dan heb ik liever met af te checken redeneraties te maken in een prettige vertrouwen-scheppende verstandhouding.

amsterdam ila schoutens
docente soc. akademie.

Zijn wij op de goede weg?

Zowel het nationaal eco- als het onlangs gehouden tweejaarlijkse congres lieten welbewuste geluiden (het moet maar eens uit zijn) omtrent het frisse krachtdadige leven, dat het H.V. ontplooit, horen, maar de geplande adviezen aan de regering werden teruggenomen, omdat ze teveel vragen bij de congresgangers opriepen, die wegens tijdgebrek, zo gaat dat, natuurlijk niet afdoende besproken konden worden. Dit heeft hopelijk het Bestuur te denken gegeven.

Een deelnemer zei: deze dingen, deze adviezen enz., komen bij mij over als van een politieke partij afkomstig, en dan nog een heel slechte. Ik meen, dat er zijn, die het H.V. functioneel identiek achten aan zowel Kerk als Politieke Partij.

Het zou te ver voeren en past mij ook niet, bovengesteld thema systematisch te behandelen, het is misschien wel zo goed enkele kerntenen te noemen, die tot overdenking kunnen nopen.

Het H.V. kent zijn dogma’s (kan een mens wel buiten zo iets, ik kom daarop terug): zelfontplooiing en humanistische vorming (zie wat Thoenes als één der zwarte Pieten over zelfontplooiing zegt in Humanist 29-14 1-8-74) en de aanbidding van de wetenschap, waarover straks meer.

Het H.V. heeft zijn eigen Theologische School in de vorm van ons eigen opleidingsinstituut, alsof ons onderwijs niet genoeg gevarieerd is, en daarbij hoort het eigen schooltje: het humanistisch vormingsonderwijs, als of dit niet behoort tot het dagelijks onderwijs, in ieder geval tot het openbaar-onderwijs behorend, waarin het geïntegreerd moet zijn. Het is een averechtse doublure, die extra overbelastend werkt, maar wel werk verschaft, zal wellicht menige lezer denken, maar arbeid is nu niet bepaald de afgod van vele vooraanstaanden in de Bond.

Naast onze theologische school hebben wij onze theologie, deze wordt humanistiek en humanistische psychologie, ik vraag mij af of deze taalschepping uit onbewust sectarisme voorkomt en apartheid ons in het bloed zit. Apartheid vandaar twee organen: Reken-schap voor de wetenschappelijk ingewijden, de vooraanstaanden, en Humanist voor de achteraanstaanden.

Het gaat in het Verbond als overal: rang en stand. Status moet er zijn en dat vind ik heel

droevig.

Maak één maandblad en zij onder de medewerkers, die niet algemeen begrijpelijk kunnen schrijven, gaat in de leer bij onze Garm Stuiveling en hun, die desondanks moeite zouden hebben met de inhoud, zou hulp geboden moeten worden, hiermede een bescheiden aanvang makend met de education permanente (blijvende onderwijsgelegenheid). Maak één maandblad en niet met het te zware papier met kleurdruk, alsof wij de energie en de bomen voor het grijpen hebben en er geen ekos (milieu) bestaat (aardig voorbeeldje van ja zeggen en nee-doen) en men benutte de ruimte efficiënt te beginnen bij het voorblad, die soms wel door fraaie uitbeelding versierd, maar ook vaak met waardeloze portretten, die ook verder kwistig als bladvulling worden gebruikt, daarbij levensgrote eigen advertenties, als of men bij reclametrakkers in de leer geweest is. Gelukkig zijn de zich steeds herhalende portretjes verdwenen, dank!

Dit blijkt van inzicht doet hoopvol aan. Versobering enerzijds, verrijking met werkelijk belangwekkende artikelen zou het resultaat kunnen zijn.

Ik denk daarbij o.a. aan de fatale gastarbeid en dito toestroming van Surinamers naar ons overbevolkte land en de discriminatie van Nederlanders ter zake. Het zijn de grondslagen van historische nationale en internationale rampen, die gelegd worden en reeds gelegd zijn. Hier moet genoemd worden het lofwaardig rapport over Suriname uitgebracht door DS-70, helaas, naar ik meen, weinig bekend.

Waar moet men nu de wetenschap plaatsen, of liever waar moet men de wetenschappelijk gevormde politici plaatsen in deze woestijn der domheid, gevormd door vele regeringen? Ik stel de vraag zonder ze te beantwoorden. Men houde echter op magie te bedrijven met de klank: wetenschap.

Terugkomend op leven zonder dogma’s blijkt normaliter (= normaal te zijn) de onafwendbaarheid van door dogma’s, axioma’s, niet-uitéén te rafelen gegevenheden, bezeten te zijn. Als daar is bijvoorbeeld het volgende: Ik beleef (ervaar, voel, dus ben ik. Oorspronkelijk luidde dit: ik denk, dus ben ik.

Ik wil leven, vandaar de strijd om het bestaan. (The struggle for life)

Er werkt: Het voortbestaan der meest geschikten (The survival of the fittest).

Een dramatische functie der evolutie, die nog steeds werkzaam is.

De mens streeft normaliter naar solidariteit (zeer zeker ook een beginsel der evolutie), waarin begrepen het beginsel der gelijkgerichtheid, overwoekerd door de individuele strijd om het bestaan op alle niveaus. De humanist streeft naar onvervaard denken, maar weet zich beïnvloed, wellicht beheerst door onbekende motieven, wellicht krachten, in hem.

Het H.V. geen Kerk en geen Politieke Partij, maar wat de praktische kant van nationale en mondiale politiek aangaat een instituut als de Club van Rome, die profeteert: „als je zo doorgaat gebeurt er dat en dat”, en dit met een hoge graad van waarschijnlijkheid weet waar te maken, evenals een humane therapie (geneeswijze) daartoe, dus zonder revolutie en terrorisme.

Het moet maar eens uit zijn met het verkondigen van wensdromen als arbeidsloosinkomen met zelfontplooiing. Men vergeet, dat de rechten van de mens, hun spiegelbeeld hebben in de plichten van die zelfde mens. Het verzekeren van het evenwicht tussen rechtsgeldig en plichtsbetrachting dat is, wat men Recht noemt.

De losmaking van arbeid en inkomen (emancipatie v.d. arbeid), die reeds op omvangrijke schaal wordt toegepast ter financiering van het levensonderhoud, is noodzakelijk, maar men dient zich sterk bewust te zijn, dat dit noodzakelijkerwijs ten koste gaat van de vrije arbeidskeus en keuze van woonplaats (naar ik meen mensenrechten, die hoog genoteerd staan), dit zijn de onverbidelijke consequenties van onze rijkdom en overbevolking.

Het bovenstaande op te vatten als een verhaal uit een sensitivity training.

Middelharnis, P. Hisschemöller.

KANTOOR-TIJDEN CENTRAAL BUREAU

Voorlopig tot 1 september 1975 zijn de kantoor tijden thans als volgt:

8.45 - 12.45 uur
13.15 - 17.00 uur

GEHOORD - GEZIEN - GELEZEN - GEHOORD - GEZIEN

PRAAT- EN KONTAKTGROEPEN

„Praat er eens met iemand over, dat helpt” is een verre van nieuw advies. Maar blijft een goed advies. Iedereen heeft in zijn leven wel eens iets, waar eigenlijk over gepraat zou moeten worden. Maar lang niet iedereen heeft in de directe omgeving mensen beschikbaar die werkelijk kunnen en willen luisteren. Soms kan een bepaald probleem ook juist niet in de directe omgeving worden besproken. Vaker nog gaat het juist om die mensen die moeilijk contacten leggen of (dreigen te) vereenzamen.

Hulp gevraagd

Van verschillende kanten wordt geprobeerd hulp te bieden. O.m. door de op professionele basis werkende instellingen op het gebied van geestelijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening. Maar niet iedereen kent de weg daarheen en het gaat ook lang niet altijd om problemen die zo urgent en zo veelomvattend zijn, dat professionele hulp nodig (is vaak: mogelijk) is. Velen komen tussen wal en schip terecht.

Vrijwilligers

Ondermeer door de invloed van alternatieve vormen van hulpverlening is de laatste jaren de kracht van de vrijwilliger ontdekt. Mensen die geen professionele opleiding hebben gehad, maar wel bereid zijn en in staat zijn om anderen te helpen. Vooral wanneer er een doelgerichte training als basis blijkt, blijken vrijwilligers vaak uitstekend werk te kunnen doen.

Praat- en contactgroepen

Het Humanistisch Verbond heeft het initiatief genomen tot het organiseren van Praat- en Contactgroepen. Binnen deze PKG's kunnen allerlei mensen elkaar ontmoeten, met elkaar praten over problemen die hen bezighouden. Het gaat er niet om, psychotherapie of groepstherapie te bedrijven, wel om te leren luisteren naar elkaar en zichzelf, de ander te ontdekken en zich open te (leren) stellen voor meningen en gevoelens van de ander, om zo elkaars problemen te verhelderen en mogelijk tot oplossing te brengen. Maar daarvoor zijn wel getrainde begeleiders nodig.

Training vrijwilligers

Wie gemotiveerd is om anderen te helpen en

zich aangetrokken voelt tot het begeleiden van Praat- en Contactgroepen, kan zich daarvoor opgeven bij Jaap Bregman, adres zie onderaan. Dan ontvangt men in eerste instantie uitvoerige informatie over de PKG's en de eisen die er aan vrijwilligers worden gesteld. Besluit men op basis van deze eerste informatie, zich werkelijk aan te melden, dan volgt er een uitnodiging voor een oriënterend gesprek. Na deze 'intake' wordt beslist of de vrijwilliger in principe geschikt zou zijn als begeleider van een PKG. Daarna volgt een training, gegeven door professionele groepstrainers. Deze training omvat 12 avonden, 1 dag en 1 weekend. De kosten voor deze training worden door de aspirant-trainer zelf betaald, maar er is een financiële regeling mogelijk, wanneer dit een probleem zou zijn. De kosten zullen ongeveer f 300,- bedragen (all in). Overigens ontvangt men als groepsleider wel een honorarium, dus het gaat in feite om een kortlopende investering.

Programma

Bij training van de begeleiders zal onder meer aandacht worden besteed aan het leren werken met een groep, het starten van een groep, begeleiden van doelstellingsproblematiek en de daarmee eventueel gepaard gaande conflicten, verwachtingen van de deelnemers omzetten in concrete doelen, het inzicht krijgen in groepsprocessen, het herkennen van individuele reacties enz. Maar ook om praktische punten als kennis van de sociale kaart om eventueel door te kunnen verwijzen. Bovendien worden enkele bijeenkomsten gewijd aan problemen van levensbeschouwelijke aard. Het spreekt wel vanzelf dat ook buiten het eigenlijke doel - het werken van vrijwilligers met anderen - een dergelijke training voor iedereen nuttig kan zijn.

Eigen risico

Het is de bedoeling dat de begeleiders, die de training hebben voltooid, gaan werken met groepen in de regio waar zij wonen. Geïnteresseerden kunnen informatie aanvragen bij het Humanistisch Verbond. Contact-adres: Jaap Bregman, Aert van Neslaan 507 te Oegstgeest, tel.: 071-52772, onder vermelding „praat- en contactgroepen”. In het informatiestencil staat ook precies aangegeven, op welke manier men zich kan aanmelden.

ONS WORDT GELEED JALOERS TE ZIJN

Oorlog is eeuwenlang een 'sport' voor mannen geweest. Oorlog had te maken met eigenschappen die typisch aan mannen worden toegeschreven: ridderlijkheid, eer, trouw, strijdvaardigheid, hardheid en wraakzucht. Als mannen heer en meester waren op het terrein van de oorlog, waren het dan de vrouwen die de vrede dienden? 'Vrouwen doen geen bal voor de vrede' zegt de sociaal-psychologe Wil Jacobs en dat komt omdat 'ons wordt geleerd jaloers te zijn', voegt Joke Kool Smit daaraan toe.

Deze meningen en die van vijftien andere meer of minder bekende vrouwen staan in het themanummer bij het jaar van de vrouw 'Vrouwen over vrede', dat de Stichting Vredesopbouw heeft uitgegeven. Onder de vrouwen die zich openhartig uiten zijn Paula Wassen (voorzitter van de commissie emancipatie van de regering), oud-minister Marga Klompé, de kunstenares Ans Wortel, Joke Kool Smit van Man Vrouw Maatschappij, de journaliste Emmy van Overeem en radio-presentatrice Lettie Kosterman.

De bedoeling van het nummer van Vredesopbouw is vooral de vrouwen een aanzet te geven, hun taak ten aanzien van de politiek ter hand te nemen.

Het themanummer van Vredesopbouw kost f 1,50 + f 0,90 verzendkosten. Het kan besteld worden via postgironummer 55 21 20 t.n.v. Stichting Vredesopbouw, Korte Houtstraat 20, Den Haag.

MORGENTALER-AKTIE

In Humanist van 1 juni hebben wij u bericht over Henri Morgentaler, de arts in Canada, die veroordeeld is wegens uitvoering van abortus. Morgentaler verblijft momenteel in de strafgevangenis in Montreal. Paul Kurtz uit de V.S. heeft een internationaal comité ter verdediging van Morgentaler opgericht.

Men vraagt - namens het IHEU - om steun van allen die zich bij deze zaak betrokken voelen.

U kunt helpen door een briefkaart te sturen naar Prime Minister Trudeau, Hon. Marc Lalonde (Minister of National Health and Welfare), Hon. John Turner, (Minister of Finance), Robert Stanfield (Leader Opposition), Edward Broadbent (NDP Parliamentary Leader) en Gordon Fainweather MP, allen in het House of Commons, Ottawa, Canada.

Vermeld op de briefkaart:

1. clemency and commuting of sentence for Morgentaler
2. drop all further charges against him
3. repeal the law against abortion.

HOKKEN

Het Verbond zegt dat andere manieren van samenleven mogelijk moeten zijn, buiten het bekende huwelijk. Het hokken is zo een vorm van samenleven. Hokken betekent ongeveer: getrouwd zijn zonder familieregister. Daarom vraag ik om over artikel 15.1 van het huishoudelijk reglement te willen nadenken: De leden betalen een contributie in verhouding tot hun inkomen, met dien verstande, dat echtparen hetzelfde betalen als alleenstaande personen. Venlo, Toine Hendriks

HOE VRIJ IS VRIJ?

Uit een bijlage bij de medianota blijkt, dat sedert 1945 zo'n vijf en twintig zelfstandige dagbladen zijn verdwenen en dat meer dan honderdvijf en twintig dagbladondernemingen bij fusies, concentraties en overnames betrokken zijn geweest, waarbij vele zelfstandige kranten werden omgezet in kopbladen of verdwenen.

De werkelijkheid is, dat er thans nog 28 zelfstandige dagbladondernemingen bestaan en dat vier grote ondernemingen meer dan 52 procent van de dagbladmarkt in handen hebben. Twee derde van de markt is in handen van zes grote ondernemingen.

De resterende 22 ondernemingen hebben een marktaandeel, dat uiteenloopt van 0,05 tot ruim 3 procent per onderneming. Gezamenlijk hebben die 22 een derde van de markt. Er is weinig fantasie voor nodig om in te kunnen zien, dat hier nog heel wat verschuivingen te verwachten zijn.

Inclusief de allerkleinsten en de vakdagbladen opereren er in ons land hooguit nog een veertigtal zelfstandige hoofdredacties, waarvan het allergrootste gedeelte betrokken is bij redactionele samenwerkingsvormen met anderen.

De pluriformiteit bestaat dan grotendeels

daaruit, dat men regionaal - overigens voor het allergrootste gedeelte zonder concurrentie - een eigen gezicht heeft. Gelukkig. Maar men zal tegelijkertijd de heksentoe moeten verrichten, dat alle in de regio aanwezige belangrijke stromingen zich voldoende blijven herkennen. Of dat bij het bewustwordingsproces van de lezer zal blijven gelukken, is een open vraag.

Hoe pluriform is vrij bij de landelijke dagbladen? Van de 1,7 miljoen abonnees op landelijke dagbladen laat meer dan een miljoen zich bedienen door De Telegraaf en het Algemeen Dagblad. De resterende 700.000 vallen toe aan in hoofdzaak de Perscombinatiebladen en NRC Handelsblad. Met alle waardering voor de redactionele prestaties van deze kranten en hun duidelijke eigen gezicht is deze schakering niet representatief voor het Nederlandse publiek te noemen.

De conclusie moet dan ook zijn - het veld overziende - na dertig jaar vrije pers, dat het vrije spel der maatschappelijke krachten geleid heeft tot economische concentraties, die aan de wenselijke pluriformiteit maar zeer onvoldoende recht doen.

(Uit De Journalist)